

“Vi kan ikke fortælle børn noget om deres liv, som de ikke ved i forvejen”

Professionelles forståelser af børnesyn og borgerperspektiv

Cecilie K. Moesby-Jensen
Arbejdsrapport
2012:2

PROFESSIONSHØJSKOLEN

METROPOL

Indhold

Indledning	3
Tekstens opbygning	4
Introduktion af det overordnede tema om børnesyn	4
Diskussionsoplægget	5
Hovedpointerne i diskussionen om børnesyn og børnesamtalen	6
Børnesamtaler skal tilpasses det enkelte barn	6
Man kan tale med børn om det meste	7
En børnesamtale kan have flere formål	8
Hjemmebesøg og børnesamtaler	9
Børnesamtalen kan sætte barnet i en loyalitetskonflikt	11
Introduktion til diskussion af temaet om at lytte til børn og forældre ..	12
Diskussionsoplægget	12
Hovedpointerne i diskussionen om at lytte til børn og forældre	12
At lytte er mange ting	13
At lytte er ikke det samme som at efterkomme borgeres ønske	13
Praksisformer i forhold til at lytte	14
Det er sagsbehandleren, der bestemmer, hvor barnets skal bo	15
Perspektivering i forhold til temaet børnesyn	16
Tre (idealtypiske) forståelser af børn	16
Børnesamtalen	17
At lytte til	17
Litteratur	18

Indledning

Indeværende arbejdsrapport er en opsamling på to fokusgruppediskussioner, som blev gennemført med to børnesagsbehandlerrupper i oktober 2011. Fokusgruppediskussionerne blev faciliteret af forsker, Cecilie K. Moesby-Jensen og forsker Helle Schjellerup Nielsen, som en del af det 5-årige forskningsprojekt "*Professionelles praksis i socialt arbejde med børn og unge*". Projektet er forankret på Børneinstituttet, Institut for Socialt Arbejde, Professionshøjskolen Metropol¹.

Fokusgrupperne fungerede dels som et refleksionsrum for medarbejderne, hvor de diskuterede deres faglige holdninger og værdier i forhold til særlige tematikker i deres arbejdspraksis. Og dels som endnu en kilde til forskningsprojektets dataindsamling. Nærværende opsamling på fokusgruppediskussionerne er dermed et arbejdsrapport og en del af forskningsprocessen, og ikke en analyse. Således afspejler opsamlingen udelukkende essensen af de forskellige forståelser, der kom til udtryk under fokusgruppediskussionerne². Denne opsamling skal betragtes som et læringsredskab, der kan udfordre og stimulere medarbejderne i Familieafdelingen på Frederiksberg til yderligere diskussion og refleksion i forhold til de indeholdende tematikker.

Antallet af deltagere i var fem i den ene fokusgruppe og seks i den anden, og diskussionerne havde en varighed af ca. to timer. Hovedtematikkerne for diskussionen var *børnesyn og borgerperspektiv* samt *kategorier i socialt arbejde*. Tematikkerne blev valgt fordi, de under feltarbejdet blev identificeret som centrale. Feltarbejdet bestod af ca. fire måneders deltagerobservation i Familieafdelingen, og individuelle interviews med seksten børnesagsbehandlere, seks børn og unge³ samt syv forældre til børn, der har en børnesag.

1 Der er i forbindelse med forskningsprojektet indgået partnerskab med Frederiksberg og Københavns kommune

2 De første forskningsresultater foreligger ved årsskiftet 2012/2013

3 I alderen 10-17 år

4

Under fokusgruppediskussionerne blev tematikkerne præsenterede i form af nogle delvis fiktivt konstruerede dilemmahistorier og udsagn. Disse blev efterfulgt af diskussionsspørgsmål. Dilemmahistorierne og udsagnene var konstrueret på baggrund af feltarbejdet, og var sammensat på tværs af informanter såvel som feltnoter og interviewmateriale. Denne tekst indeholder de væsentligste pointer fra fokusgruppediskussionerne, der omhandler *børnesyn og borgerperspektiv*⁴.

Tekstens opbygning

Indeværende arbejdspapir indeholder en kort introduktion til teamet børnesyn og borgerperspektiver herunder, hvorfor temaet er valgt. Endvidere indeholder teksten en opsamling af de holdninger, der kom til udtryk under fokusgruppediskussionerne i forhold til de specifikke diskussionsoplæg. Denne opsamling er udelukkende af beskrivende karakter, og rummer således ikke endelige konklusioner. Opsamlingen er struktureret i overskrifter, som gengiver væsentlige pointer fra fokusgruppediskussionen. Ydermere indeholder arbejdspapiret en perspektivering af det identificerede tema i form af kortfattet hovedpointer fra relevant litteratur for den konkrete fokusgruppediskussion.

Introduktion af det overordnede tema om børnesyn

"Vi kan ikke fortælle børn noget om deres liv, som de ikke ved i forvejen. Det er dem, der ved, hvordan de har det, og det er dem, der ved, hvad der sker i deres liv." Dette er et udsagn, der er hentet fra fokusgruppediskussionen. Det indikerer en bestemt forståelse af professionelles rolle og tilgang til udsatte børn, og dermed et bestemt børnesyn. Det er således et børnesyn, der respekterer og inkluderer børns egne perspektiver på deres livssituation. Det, at tale om "børnesyn", er nærmest en trend i socialt og pædagogisk arbejde med børn og

4 Der er endvidere udarbejdet et arbejdspapir om *kategorier i socialt arbejde*

unge, men det er samtidig et begreb, der ofte bruges uden at blive defineret. Således fremstår det uklart, hvad begrebet indeholder, og det er derfor vanskeligt at vide, om der forstås det samme, når der tales om børnesyn.

Temaet børnesyn og borgerperspektiv er udvalgt fordi det under projektets feltarbejde, blev identificeret som centralt, og endvidere bidrager til at belyse projektets overordnede forskningsspørgsmål⁵. Et af formålene med vores forskningsprojekt har netop været at udforske de professionelle børnesyn. Samtidig var medarbejderne i Familieafdelingen meget optaget af at arbejde med og inkludere børns perspektiver, hvilket allerede kom til udtryk på en personale-dag i projektet start, hvor medarbejderne fremhævede en interesse i at få undersøgt deres børnesyn. Derfor blev deltagerne i fokus-gruppediskussionerne bedt om at diskutere, forskellige temaer, som knytter sig til begrebet børnesyn og borgerperspektiv. Frem for at stille det vanskelige og upræcise spørgsmål; hvad er jeres børnesyn; ville vi med fokusgrupperne give mulighed for en diskussion af, hvad medarbejderne finder vigtigt i arbejdet med børn, og af deres (forskellige) forståelser af børn. Deltagerne blev således gennem delvis fiktive cases og udsagn præsenteret for tre aspekter af børnesyn, som havde vist sig særlige væsentlige under feltarbejdet. Dermed blev de bedt om at diskutere: A) *Børnesamtalen*; B) *Inddragelse af børn* og C) *At lytte til børn (og forældre)*, da disse aspekter kan bidrage til at indkredse deres børnesyn, og det de finder væsentligt i arbejdet med børn og unge.

Diskussionsoplægget

I diskussionsoplægget blev deltagerne bl.a. præsenteret for, at de skulle diskutere børnesyn og børnesamtalen på baggrund af følgende fiktive citat fra en børnesagsbehandler, der under en samtale med en kollega sagde: *”Jeg holder aldrig børnesamtaler med børn under 8 år, det får jeg alligevel ikke noget ud af. Jeg syntes det er overgreb.”*

⁵ Projektets overordnede forskningsspørgsmål: ”Hvordan håndterer professionelle deres praksis i forhold til indsatser og behandling af udsatte børn og unge, og hvilke forhold påvirker denne praksis?”

6

Dette udsagn blev efterfulgt af to dobbeltspørgsmål. Det ene var: Hvor gamle skal børn være før man kan tale med dem? Og hvad kan man tale med børn om? Det andet var: Hvad er en børnesamtale for Jer? Og hvad er formålet med den?

Hovedpointerne i diskussionen om børnesyn og børnesamtalen

Børnesagsbehandlerne udtrykte enighed om, at man skal tilpasse børnesamtalen barnets alder og udviklingstrin. Endvidere gav de udtryk for, at man som professionel skal være opmærksom på, at børn er forskellige på trods af umiddelbart samme udviklingstrin eller alder. Medarbejderne mente også, at man som sagsbehandler skal imødekomme det individuelle barn, og gøre dette på barnets præmisser. Desuden skelnede de mellem børnesamtaler med hjemmeboende og anbragte børn. De understregede yderligere, hvordan de ved hjemmebesøg er opmærksomme på fx stemninger, reaktioner og adfærd. I relation til dette gav sagsbehandlerne yderligere udtryk for vigtigheden af at observere barnets samspil med forælderen/forældrene.

Børnesamtaler skal tilpasses det enkelte barn

Sagsbehandlerne var enige om, at det kan være vanskeligt eller umuligt at stille specifikke spørgsmål til små børn. Fx sagde en medarbejder i forhold til, hvornår man kan tale med børn: *"Måske skal man vente til barnet er 3 år eller 4 år, før man holder en samtale"*. Flere berettede desuden om forskellige måder at kommunikere og indsamle information på fra små børn, og en sagde: *"Hvis man ikke kan snakke med dem, så må man sætte sig ned og bruge tyve minutter eller en halv time på at kigge på en tegneserie eller et eller andet. Det får man også en masse indtryk og fornemmelser af"*. Således gjorde flere opmærksom på, at man med små børn er nødt til at lege med dem for at komme tæt på dem, hvis samtale ikke er muligt. Dog understregede medarbejderne også, at det ofte er forældrene de taler med, når børnene er små. Sagsbehandlerne var

ligeledes opmærksomme på, at børn på trods af samme alder kan være forskellige, hvilket følgende udsagn, om en sagsbehandlers hjemmebesøg hos en familie med en 3½-årig, illustrerer: *“Hende ville jeg godt kunne have talt om rigtig mange ting med. Men hvis man forventer, man kan sidde og tale dissideret om et eller andet kæmpe problem, så bliver det svært. Jeg ville godt have kunne tale med hende om ‘nå det er din mor og din far, og hvordan taler de til hinanden?’ Men ved mange andre ville, man ikke kunne gøre det.”* Udsagnet er desuden et udtryk for, at sagsbehandleren anser det for afgørende, når hun taler med et barn, at tilpasse forventningerne til, hvad hun får ud af samtalen eller samværet med pigen samt, at samværets karakter og indhold bliver tilpasset pigens modenhed.

Man kan tale med børn om det meste

Medarbejderne var enige om, at man kan tale med børn om det meste, og de var meget bevidste om, at måden at gøre det på er afgørende for en god samtale. Følgende udsagn er et eksempel på dette: *“Man kan tale med børn om de fleste ting, det afhænger af måden, hvorpå der bliver talt. Det afhænger rigtig meget af det enkelte barn, hvad man kan tale med det om.”* En anden påpegede endvidere vigtigheden af, at få afsluttet samtaler med børn på en måde, der ikke efterlader barnet i en følelsesmæssig uholdbar situation. Yderligere gjorde hun opmærksom på, hvor vanskelig en balance, det indimellem kan være både at få stillet de relevante spørgsmål og samtidig ikke gå ind i en behandlerrolle: *“Der er ikke nogle ting, man ikke må snakke med børnene om, men jeg er opmærksom på, hvis jeg åbner op for noget, at jeg så kan få det lukket, inden jeg går, så jeg ikke efterlader et barn, som er rigtig, rigtig ked af det. Det synes jeg kan være svært, og det gør, at jeg nogle gange måske ikke spørger så dybt ind til noget.”* Sagsbehandleren fortæller således, hvordan hendes bekymring for at gøre barnet ked af det gør, at hun indimellem ikke får stillet de spørgsmål, der går tæt på. En anden fremhævede ligeledes: *“Man skal tænke meget over, hvad det er for et ansvar, man overlader til barnet ved at prøve at få det til at udtale sig om en given ting, og hvad det er for nogle tanker,*

8

man efterlader barnet i når, man har haft samtalen. Det vigtigste er, at man ikke sidder med et barn, som sidder bagefter og er bange for, hvad det har sagt og gjort, og hvilken skyld det så har i forhold til den samtale, der blev holdt, og hvilke konsekvenser det kan få. Det kan være rigtig svært at finde en balance i det.” Dette udsagn, og flere andre, illustrerer endvidere, at medarbejderne betragter det som væsentligt også at sørge for, at barnet ikke føler et ansvar eller skyld i forhold til den beslutning, der træffes og endvidere, at barnet ikke forlader en samtale dybt bedrøvet og usikker på konsekvenserne af samtalen.

En børnesamtale kan have flere formål

Deltagerne i fokusgruppediskussionerne fremhævede endvidere, at en børnesamtale kan have forskellige formål. En fortalte om, hvordan formålet fx kan være af informerende karakter i forhold til, hvad der skal ske fremadrettet, men også, at formålet kan være at tage ansvar som sagsbehandler/kommune for den foranstaltning, der sættes i værk. Hun sagde: *”Nogle børnesamtaler er en form for meddelelse fra vores side om, hvad det er, der skal ske eller, hvad der påtænkes. Og nogle gange er det for at skabe en klarhed for barnet og trække noget ansvar ud af forældrenes position, og sige; ‘vi, kommunen, har besluttet, at der skal ske det og det.’”* En anden deltager sagde: *”En børnesamtale kan gå begge veje, den ene ting er, at jeg har behov for at få noget at vide om barnet, men barnet har måske også brug for at høre, hvad jeg tænker om situationen. Fx hvis et barn skal anbringes, kan jeg sige; ‘mor eller far elsker dig, men de har rigtig svært ved at passe på dig’. Altså få det formidlet på en måde så man ikke går rundt om den varme grød, og at man snakker med barnet på en måde, så barnet ved, hvad det er, det handler om.”* Dette udsagn afspejler en erkendelse af, at det er vigtigt dels at få barnets perspektiv på situationen, og dels at barnet er informeret og oplyst om, hvad der skal ske og hvorfor. Men begge udsagn tydeliggør også sagsbehandlerens bevidste refleksioner og ageren i forhold til samtaleformålet. Desuden nævner en af deltagerne, at den første samtale ofte er karakteriseret ved, at *“man må have hele*

historien”, hvilket afspejler en betoning og inddragelse af barnets perspektiv.

Hjemmebesøg og børnesamtaler

Flere af deltagerne understregede fordelene ved hjemmebesøg i forbindelse med afholdelse af en børnesamtale, og de berettede hvorledes denne situation til forskel fra en samtale på forvaltning, gav dem bedre mulighed for at se, hvordan barnet handler og reagerer i sine vante omgivelser, og hvordan dette indblik er med til at give et mere nuanceret billede af, hvordan barnet er og dets livssituation. Flere af sagsbehandlerne fortalte desuden, hvordan barnets værelse og legetøj er hjælpsomme rekvisitter i forhold til at skabe en relation og en dialog med barnet. En af deltagerne gav følgende eksempel på dette: *“Efter to minutter havde hun taget mig i hånden og sagt, ‘du skal se min dukke’. Og jeg sagde ‘okay’, og så sad vi inde på hendes værelse, og jeg fik diadem i håret og alt mulig andet, og der var forskellige prinsesser, og så sagde hun ‘det er Emilie, og det er Caroline, og det er mor, og det er mig’, og så kunne jeg tale om, hvem er Emilie? Og hvem er Caroline? Og hvem leger du så mest med? Og hvad leger I? Og hvorfor er det din mor? Og jeg ville kunne komme ind på rigtig mange emner. I den situation får jeg et indtryk af, hvad det er for en pige, der er tale om. Altså at hun er glad og smilende og venlig, men måske også lidt grænseløs. Det siger meget, at jeg må se hendes værelse og se, hvilke ting hun hiver frem”*. Eksemplet illustrerer, hvordan sagsbehandlerens kontakt med pigen stimuleres af pigens inddragelse af legetøj i samværet med sagsbehandleren. Ydermere afspejler udsagnet, at pigen var særdeles imødekommende, hvilket formodes bl.a. at skyldes, at hun følte sig tryk i situationen, ganske givet fordi hun befandt sig i eget hjem, og dette bidrog til en positiv kontakt mellem pigen og sagsbehandleren.

Et andet vigtigt aspekt ved hjemmebesøg, i forbindelse med børnesamtalen, som deltagerne fremhævede, var at se interaktionen mellem barn og forældre. Det blev anset som væsentligt i forhold

10

til at få et billede af forholdene og relationerne i familien. En af deltagerne forklarede: *"Den dybere mening med hjemmebesøg er at se, hvordan barnet er, og hvordan forældrene agerer sammen, og observere kommunikationen, og snuse indad, hvordan hjemmet er, og om barnet er soigneret og velstimuleret og alle de der ting"*. Udsagnet afspejler, hvordan andre elementer end det talte ord iagt-tages og betragtes som betydningsfulde af sagsbehandlerne, når de fx er på hjemmebesøg.

Sagsbehandlerne gav endvidere udtryk for vigtigheden af at tage hensyn til barnet, hvis det udviser ubehag ved at skulle tale med dem. En af medarbejderne fortalte i forhold til dette følgende: *"Det er med altid at stikke fingeren i jorden, hvis du er hjemme hos et barn, som du kan se føler ubehag ved at skulle snakke med dig, jamen så skal du ikke tale med det barn i dag. Så må du gøre det næste gang."* Flere af medarbejderne understreger således, at der indimellem kan være gode argumenter (fx ekstremt ubehag for barnets vedkommende i forhold til samtalen), for ikke at holde en børnesamtale, og dermed ikke have fået barnets mening. Følgende udsagn om børnesamtalen i forbindelse med en børnefagligundersøgelse illustrerer dette synspunkt yderligere: *"Vi kommer jo ikke ud, fordi vi skal have et ordentligt notat. Vi kommer jo ud, fordi barnet skal være en del af sin sag og vide lidt om, hvad det er, der foregår og hvis ikke, at det kan lade sig gøre uden at lave et overgreb, så skal man benytte sig af de muligheder, der er for at sige 'jamen, af den og den grund, så er der ikke sket det og det'"*. Udsagnet illustrerer, udover et hensyn til barnet i situationen og en forståelse af, at det for barnet kan opleves som en ubehagelig og svær situation, endvidere at børnesamtalerne for sagsbehandlerne også handler om at inddrage barnet.

Børnesamtalen kan sætte barnet i en loyalitetskonflikt

Sagsbehandlerne var også meget optaget af den loyalitetskonflikt, som børnene indimellem kan komme til at stå i, når sagsbehandlerne på den ene side vil tale med dem og have oplysninger, og

forældrene på den anden side ikke vil have, at barnet taler med sagsbehandleren. Denne situation betragter sagsbehandlerne som udfordrende og vanskelig, da de på den ene side har en interesse i at tale med barnet og få nogle oplysninger, og på den anden side ikke ønsker at sætte barnet i en ubehagelig og potentiel skadelig loyalitetskonflikt i forhold til sine forældre. En af deltagerne sagde om dette: *"Jeg synes, at det er rigtig svært med den der loyalitetskonflikt. Hvis man sidder og snakker med et barn, som tydeligvis har fået at vide af sine forældre, hvad det ikke må snakke om. Hvor meget skal man så presse barnet for at få nogle oplysninger? Fordi man sætter barnet i en rigtig dårlig situation over for dets forældre. Også i forhold til den følelse, de kan have bagefter; 'nå, men, nu er det min skyld, at det her, det sker'. Der synes jeg, at man kommer til at placere rigtig meget ansvar på barnet, selvom man ikke vil det, og selvom man sidder og siger tyve gange; 'jamen, det er ikke dit ansvar. Det er dine forældres ansvar at sørge for sådan og sådan'. Så kan det være svært at undgå, at barnet sidder med skyldfølelse bagefter. Så det synes jeg, man skal overveje rigtig nøje, hvordan man gør det."* Udsagnet illustrerer således den balance, flere af deltagerne udtrykte, at det som sagsbehandler, er nødvendigt at finde, når de ønsker at inddrage barnets perspektiv, og forældrene er imod det.

Introduktion til diskussion af temaet om at lytte til børn og forældre

Dette tema blev valgt fordi både børn og forældre under interviewene understregede vigtigheden af at føle sig lyttet til i mødet med sagsbehandlere, således berørte stort set alle børn og forældre dette aspekt. Eftersom det *at lytte* er et komplekst begreb, fandt vi det relevant og interessant at få belyst sagsbehandlernes forståelse af, hvad det vil sige *at lytte*, ikke mindst for på et senere tidspunkt i undersøgelsen at kunne spejle borgernes og sagsbehandlernes forståelser af *at lytte* med hinanden.

Diskussionsoplægget

Diskussionen blev indledt med en introduktion, som mindede om ovenstående, altså en tilkendegivelse af den afgørende betydning det har for borgere at føle sig lyttet til, og dette oplæg blev efterfulgt af følgende spørgsmål: A) Hvad betyder det at lytte til en borger? B) Og hvordan kan man imødekomme en forventning fra borgeren om at blive lyttet til?

Hovedpointerne i diskussionen om at lytte til børn og forældre

Sagsbehandlerne beskrev flere forskellige elementer, i en samtale, som de forbandt med at lytte. Endvidere udtrykte deltagerne klart, at de ikke satte lighedstegn mellem det at lytte til borgeren, og det at efterkomme de ønsker borgerne havde eller erklære sig enig med borgerens synspunkter. Det at lytte var yderligere noget de i høj grad forbandt med inddragelse af borgeren. Ydermere beskrev de forskellige praksisformer som de benyttede, og som de betragtede som væsentlige aspekter af det at lytte. Som nævnt forbandt deltagerne endvidere det at lytte med medinddragelse, og særligt i forhold til diskussion af, hvor børn skal bo, var der enighed blandt deltagerne om, at det er afgørende at inddrage børn i processen ved at spørge dem, hvor de helst vil bo.

At lytte er mange ting

Deltagerne gjorde opmærksom på, at de forbandt det med at lytte med flere forskellige elementer i en samtale. En medarbejder forbandt det med at være tydelig og utvetydig i sin kommunikationsform, men ligeledes med at skabe tryghed for borgeren så denne kan affinde sig med og forholde sig til den nye situation, som en given foranstaltning kræver. Endvidere handler det at lytte, ifølge denne medarbejder, om at være åben overfor borgeren i forhold til, hvordan hun som sagsbehandler vurderer situationen. En anden deltager fremhævede endvidere: *"At lytte til er også at invitere til at åbne op for ting, som de måske kan være bekymret for at åbne op for, og så snakke lidt om, hvordan man kunne forestille sig, at det blev modtaget her i forvaltningen. Altså, give nogle informationer, så folk også tør komme med informationer. Det er jo en proces, at folk føler sig lyttet til"*. Denne medarbejder lægger således vægt på tillidsaspektet, som en del af det at lytte, samt det at skabe en samtale, hvor borgeren føler sig tryk til at fortælle om svære og måske kontroversielle ting.

At lytte er ikke det samme som at efterkomme borgeres ønske

I diskussionerne om at lytte var der flere eksempler på, at deltagerne adskilte det at lytte til borgeren fra at føje borgerne. En af deltagerne sagde det meget klart: *"Lytte til er ikke ensbetydende med at rette sig efter det, der bliver sagt. Det er noget med, at den anden også skal have en fornemmelse for, at vedkommende bliver hørt"*. Men det handler, ifølge sagsbehandlerne, også i høj grad om inddragelse, en pointe som det følgende udsagn afspejler: *"Hvis 'lytte' fra borgerens synspunkt er det samme som at blive inddraget eller få det man kommer for at få fx et par nye fodboldstøvler eller en eller anden foranstaltning, så kan det være meget godt lige at afklare forventningerne i forhold til dette. Men hvis det handler om at blive inddraget og føle sig hørt og føle sig forstået og taget alvorligt, så synes jeg, at det er omdrejningspunktet i vores kontakt. Tillidsopbygningen og at deres stemme også får plads: 'Jeg har hørt, hvad*

14

du har sagt. Jeg har også skrevet det ned, og jeg kan godt forstå, at du har det synspunkt, men jeg kan ikke efterkomme dit ønske”. Denne deltager anser således det at lytte som tæt forbundet med at skabe tillid, og at inddrage borgerens perspektiv. Tillid, tryghed og åbenhed var således nogle af de elementer deltagerne forbandt med det at lytte.

Praksisformer i forhold til at lytte

Deltagerne beskrev flere forskellige praksisformer i forhold til at lytte. En af sagsbehandlerne fortalte følgende: *“At kigge på dem og have øjenkontakt og gentage det, der bliver sagt og anerkende, at de bliver hørt. Det kan man da også selv genkende, når man føler sig lyttet til. Det er når, man er rummelig og lytter, og kigger, og anerkender, ‘gud hvor lyder det hårdt, det du siger’. Det at kunne rumme det andet menneske”*. Særlig det med at gentage, hvad borgeren siger og anerkende dem ved at ytre ‘jeg hører, hvad du siger’ og ikke at afbryde, var der flere af deltagerne, der fremhævede og udtrykte som fremmende for en god samtale. En anden deltager gav følgende eksempel på, hvordan hun lytter, og hvad hun siger til borgerne for, at de skal føle sig hørt. Hun sagde: *“Jeg gentager, hvad jeg har hørt og fortæller, hvordan, jeg har forstået det. Så kan man få en diskussion om, hvordan jeg har forstået det.”* En tredje deltager fremførte, hvad hun betragtede som en væsentlig del af det at lytte: *“Det er godt at samle op til sidst. At man siger; ‘hvad er det, vi har aftalt’. Eller, ‘hvad er det, vi skal gå videre med’. Så har man nogle punkter om; at du skal gøre det, jeg skal gøre det, og vi skal arbejde videre med det og det”*. En fjerde deltager fremhævede rammerne for samtalen, som et vigtigt aspekt af det at lytte. Hun sagde: *“Jeg er begyndt at gøre meget ud af rammerne. Når de kommer ind på mit kontor, præsenterer jeg mig, og jeg orienterer om dagsordenen. Jeg fortæller, at jeg skriver ned undervejs, for at huske mig selv på, hvad de har sagt. Og så afslutter jeg med at ridse op, hvad jeg har forstået, at de har sagt, så de kan komme med kommentarer, hvis der er nogle misforståelser.”* Medarbejderne benytter således bevidst flere forskellige metoder i samtaler med borgere for at vise borgeren, at de lytter.

Det er sagsbehandleren, der bestemmer, hvor barnets skal bo⁶

Sagsbehandlerne var enige om, at det er vigtigt at inddrage barnet så meget som det er muligt i de beslutninger, der skal træffes i forhold til fx deres boligsituation, og forsøge at imødekomme de ønsker, de måtte have dog uden at give barnet falske forhåbninger om, at det selv kan vælge. En af deltagerne sagde: *"Barnet har selvfølgelig nogle præferencer om, hvor det vil bo. Men det skal gøres klart, at barnets mening ikke er udslagsgivende på nogen måde. At der er nogle andre, der bestemmer de her ting, og at vi skal høre mange mennesker, og barnets mening er en del af det. For ellers så lægger man et meget stort ansvar på barnet, og det skal man passe meget på med"*. Således gjorde medarbejderne under fokusgruppediskussionerne klart, at det i sidste ende er dem, der bestemmer herunder, at de nogle gange ved bedst. Fx sagde en af deltagerne: *"Vi vil rigtig gerne samarbejde med de unge, for vi ved, at det har stor betydning for, om de får det godt, at de er medinddraget. Men samtidig er der bare nogle, som ikke ved, hvad der er godt for dem, og der er vi altså behårde"*. En anden deltager fortæller om en anbringelse af en ung: *"De skal inddrages, men jeg har anbragt en ung mod hendes vilje, fordi det var der, de bedst kunne håndtere, de problematikker hun havde. Det fungerede rigtig godt. Men det var da en krig, og noget med at holde fast i at sige, 'jamen det er det bedste sted for dig. Så det er sådan det bliver, det er mig som bestemmer'"*. Som udsagnene illustrerer, var sagsbehandlerne meget bevidste om deres (myndigheds)rolle, og i høj grad bevidst og villig til at træffe de nødvendige beslutninger, også selvom, det umiddelbart går imod barnets ønske. Men det at lytte opleves også af sagsbehandlerne som en del af en medinddragelsesproces selv om det i sidste instans er dem, der træffer den endelige beslutning om, fx hvor barnet skal bo. Og der var enighed blandt fokusgruppedeltagerne om, at det er afgørende at formidle til barnet eller den unge, at beslutningen og ansvaret for denne beslutning alene er sagsbehandlerens.

⁶ En anden tematik medarbejderne blev bedt om at diskutere var medinddragelse af unge i forhold til boligsituationen, da både sagsbehandlere og unge under interviewene fremhævede betydningen af dette. I fokusgruppedebatten var der overlap mellem temaet at lytte og temaet medinddragelse af unge, og derfor indgår temaet i dette afsnit.

Perspektivering i forhold til temaet børnesyn

Dette afsnit er en kort præsentation af udvalgte publikationer og studier, der relaterer sig direkte til de forståelser og holdninger som medarbejderne fremførte og diskuterede i relation til børnesyn og borgerperspektiv. Denne perspektivering kan fungere som afsæt til yderligere refleksion eller inspiration til videre læsning i de præsenterede udgivelser. I det første afsnit, *Tre (idealtypiske) forståelser af børn*, præsenteres en overordnet betragtning i forhold til emnet børnesyn. De efterfølgende afsnit er mere specifikke og direkte relateret til drøftelserne i fokusgrupperne.

Tre (idealtypiske) forståelser af børn

Barndomsforskeren Hanne Warming diskuterer i sin bog, *Børneperspektiver. Børn som ligeværdige medspillere i socialt og pædagogisk arbejde* (2011), tre forskellige forståelser af børn. Det første perspektiv benævner hun *et udefra perspektiv*. Dette er karakteriseret ved, at det er den voksnes forståelse af barnets liv, ønsker, problemer og muligheder for udvikling, der ligger til grund for den voksnes måde at handle på. Denne forståelse tager udgangspunkt i den voksnes forståelse af barnets bedste. Det andet perspektiv er et *indefra perspektiv*, som er karakteriseret ved, at den voksne forsøger at sætte sig i barnets sted. Det vil sige, at den voksne forsøger at forstå, hvordan barnet anskuer sin livssituation, og hvad denne situation måtte indebære af udfordringer og muligheder. Det tredje perspektiv tager udgangspunkt i *børns egne artikulerede holdninger, oplevelser og ønsker*, og her er ambitionen at give barnet "ordet". Denne forståelse illustrerer en erkendelse af, at barnet har egne holdninger m.m., som den voksne skal lytte til, men anskuelser indeholder ligeledes en erkendelse af, at barnets holdninger skal hjælpes på vej af den voksne. Disse tre forståelser er relevante og interessante fordi, de kan bidrage til at strukturere diskussioner om (forskellige) børnesyn.

Børnesamtalen

Et af de aspekter, der var i centrum i fokusgruppediskussionen af børnesamtalen, var formålet med en børnesamtale. Hanne Warming (2011) understreger netop vigtigheden af, at professionelle forbereder sig inden en børnesamtale og gør sig klart, hvad formålet med samtalen er, da dette kan gøre den professionelle mere afklaret og fokuseret i samtalen, og dermed bidrage til en bedre styring af denne. Det at være fokuseret i samtalen åbner for en forventningsafklaring med barnet, men samtidig er risikoen ved dette, at barnet kan få den oplevelse, at det kun er det, der på forhånd er defineret, der kan tales om, hvilket kan have den negative konsekvens, at barnet ikke får fortalt vigtige oplysninger (ibid. 80).

Det tyder på, at der er overensstemmelse mellem børnesagsbehandlingernes måde at italesætte deres praksis på, og flere beskrivelser i andre publikationer om børnesamtaler og hensynet til det enkelte barn. Følgende publikationer: *Børnesamtalen. Inddragelse af barnets perspektiver – Dilemmaer i myndighedssagsbehandlingens arbejde* (2011) af Lisbeth Rask, og *Samtaler med børn* (2011) af Karen-Asta Bo og Ingrid Gehl underbygger således fokusgruppedeltagernes erfaringer og italesættelse af deres praksis på forskellige områder fx deres forståelse af, at børnesamtaler kan have forskellige formål og den afgørende betydning af forberedelse til en børnesamtale. Såvel som den loyalitetskonflikt en børnesamtale kan sætte et barn i og betydningen af at tilpasse samtalen til det enkelte barn.

At lytte til

Fokusgruppedeltagerne bragte flere forskellige aspekter ind i diskussionen om, hvad det vil sige at lytte til borgere. Warming understreger, at mental tilstedeværelse er væsentligt for en aktiv lytning således, at den professionelle kan: *"høre, invitere og støtte udfoldelsen af barnets perspektiv"* (Warming, 2011:83). Desuden hævder hun, at det er afgørende, at den professionelle giver sig selv tid til mentalt at indstille sig på samtalen umiddelbart inden denne.

18

Warming foreslår, at dette kan gøres ved at reflektere over følgende spørgsmål: 1) Hvilke kompetencer og præferencer har barnet i forhold til kommunikation? 2) Hvad tror jeg, at jeg ved om barnet? I forhold til det første spørgsmål fremhæver Warming vigtigheden af at gøre sig overvejelser med hensyn til kommunikationsstile, forstået som fx om barnet bedst kan lide at være i bevægelse og aktiv under samtalen (gå en tur, tegne, kravle i møbler m.m.), eller om barnet kan lide at sidde og tale.

Karen-Asta Bo og Ingrid Gehl (2011) underbygger ligeledes sagsbehandlernes italesættelse og bevidsthed af, at det af barnet kan opleves som ikke at blive lyttet til, hvis en given beslutning går imod deres ønske (ibid. 254). Endvidere bekræfter og underbygger publikationen flere af de forskellige samtaleteknikker som deltagerne ligeledes fortalte, at de benytter under samtaler for at vise, at de lytter (ibid. 269). Sagsbehandlernes italesættelse af praksis i forhold til temaet om børnesamtaler og det at lytte har således adskillige ligheder med den praksis som anbefales i ovennævnte publikationer om børnesamtaler.

Litteratur

Bo, Karen-Asta og Gehl, Ingrid (2011) *Samtaler med børn*. I Udsatte børn. Et helhedsperspektiv af Karen-Asta Bo, Jens Guldager og Birgitte Zeeberg (red.) København: Akademisk Forlag.

Rask, Lisbeth (2011) *Børnesamtalen. Inddragelse af barnets perspektiver – Dilemmaer i myndighedssagsbehandlerens arbejde*. Professionshøjskolen Metropol. Skriftserie nr.11.

Warming, Hanne (2011) *Børneperspektiver – Børn som ligeværdige medspillere i socialt og pædagogisk arbejde*. København: Akademisk forlag.

Professionshøjskolen Metropol

Børneinstituttet
Kronprinsesse Sofies Vej 35
2000 Frederiksberg

Telefon +45 72 48 75 00
info@phmetropol.dk
www.phmetropol.dk